

Алесь Суша — Алесь Карлюкевіч: Пазітыўная асоба ў нашай штодзённасці

• 07.02.2017

Падчас гэтай часткі размовы пра Францыска Скарыну варта зразумець, наколькі шырока даходзіць да звычайных людзей само імя Скарыны. Наколькі скарынаўская тэма прысутнічае як у мастацтве, так і ў паўсядзённым жыцці нашага грамадства, нашай краіны...

А. К.: «Постаць вялікага асветніка неаднойчы становілася прадметам увагі беларускіх мастакоў — і ў жывапісе, і ў графіцы, кніжных знаках. Чаму б не выдаць альбом-каталог “Францыск Скарына ў выяўленчым мастацтве”?»

А. С.: «Вы ведаеце, для мяне было вялікім дзівам, што такога выдання да нядаўняга часу не існавала. Менавіта таму летась я зрабіў прапанову нашаму Міністэрству культуры яго падрыхтаваць і выдаць. У выніку напрыканцы 2016 года пабачыла свет выданне “Асветнік з Полацка: ушанаванне беларускага першадрукара”. Яно выйшла адносна невялікім накладам (у межах атрыманага фінансавання), які прызначаны для бясплатнай перадачы

па бібліятэках краіны. Аднак выданне пакуль не стала даступным, таму і вядомым шырокай грамадскасці, бо нават не паступала ў продаж. Сёння мы працуем з выдавецтвам “Беларусь” над падрыхтоўкай на аснове папярэдняга новага выдання — дапоўненага і перапрацаванага. Яно нарэшце здолее паказаць кожнаму неабыхаваму да культурнай спадчыны, наколькі шырока ўслаўлены наш першадрукар.

Працуючы над стварэннем альбома, мы знайшлі вельмі вялікую колькасць твораў выяўленчага мастацтва, прысвечаных Скарыну, — некалькі соцень жывапісных, графічных, скульптурных прац і твораў дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва. Апрача таго, мы паспрабавалі ўключыць у альбом ілюстрацыйны матэрыял, які дэманструе, як вобраз нашага асветніка прадстаўлены ў музычным, тэатральным і кінамастацтве. І, прызнаюся, гэта было няпроста.

Нашай камандай быў сабраны каласальны матэрыял, і толькі невялікая яго частка змагла ўвайсці ў выданне. Поўнае і шматбаковае апісанне і прадстаўленне тэмы ў выглядзе альбома-каталога яшчэ чакае свайго часу».

А. К.: «Філатэлія, фалерыстыка, філуменістыка, філакартыя, медальернае мастацтва — вось абсягі, якія таксама не павінны быць па-за ўвагай скарынаўскай тэмы...»

А. С.: «Гэта праўда. Я ўжо некалькі гадоў калекцыяную розныя прадметы, звязаныя са Скарынам. І павінен сказаць, што іх існуе вельмі шмат. Нават каб сістэматызаваць гэтую калекцыю, патрэбны вельмі вялікія намаганні. Але

важна, што гэтыя артэфакты пра многае могуць распавесці. Напрыклад, наяўнасць у нашай краіне ордэна і медаля Францыска Скарыны як найвышэйшых дзяржаўных узнагарод, зразумела, сведчыць пра найвышэйшы ўзровень павагі нашай краіны да асобы вялікага асветніка. Граматы і дыпламы розных міністэрстваў і ведамстваў, статуэткі пераможцаў нацыянальных конкурсаў, дзённікі і падручнікі з выявай першадрукара на вокладцы — усё гэта прыклады ўшанавання Скарыны на нацыянальным узроўні.

Але, здавалася б, пра што могуць сведчыць і чаму нам цікавыя яшчэ і паштоўкі, маркі, мастацкія канверты, значкі, плакеткі і іншая драбязя. Тая ж паштовая марка з выявай першадрукара — невялічкі кавалачак паперы з надрукаванай выявай, які тыражуецца ў мільёнах аналагічных асобнікаў і прызначаны для аднаразовага і абсалютна прыкладнога выкарыстання. Але ж марка, якая адпраўляецца ў шырокі свет, адразу ж становіцца сімвалам нашай краіны, знакам нацыянальнай адметнасці ў міжнароднай камунікацыі. Дарэчы, гэтых “скарынаўскіх” паштовых марак, як ні дзіўна, было даволі шмат. Былі маркі пачатку 20-х гадоў — так званыя бэнэараўскія, марка Савецкага Саюза 1988 года, маркі беларускай эміграцыі 70-х, каля дзесяці марак часоў суверэннай Беларусі... Розныя палітычныя сілы, розныя эпохі, розныя погляды на ўладу, рэлігію і г.д. Але, як бачна, усе, хто атаясамлівае сябе з Беларуссю, успрымалі Францыска Скарыну як свой сімвал, як свайго героя. І гэта гаворыць пра тое, што яго асоба нас лучыць, яднае. У нашай мінуўшчыне не так багата асоб, якія ўніверсальна пазітыўныя для ўсіх. На жаль, розныя палітычныя і нават культурныя дзеячы мінулых эпох — ці гэта Вітаўт, ці Машэраў — для адных — нацыянальныя героі, а для іншых — не. А ў выпадку Скарыны погляды ўсіх сыходзяцца. Ён наш беларускі герой».

А. К.: «Патрэбна шырэй пра гэта гаварыць, шырэй паказваць Скарыну праз такога кшталту матэрыялы...»

А. С.: «Падобныя артэфакты мы паспрабавалі абагульніць і летась прадставіць на вельмі незвычайнай выстаўцы ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Яна называлася “Францыск Скарына і сучаснасць” і мела на мэце паказаць, чым ёсць Францыск Скарына для беларусаў сёння, як яго асоба інтэгравана ў нашу сучасную культурную прастору. Не ў высокія інтэлектуальныя сферы, не ў прафесійную літаратуру і прафесійнае мастацтва, а ў нашу штодзённасць. Фактычна задачай выстаўкі было адказаць на пытанне: “Якое дачыненне гэты чалавек, які памёр амаль паўтысячагоддзя таму, мае да нашых сённяшніх рэалій? Чаму мы ўвесь час звяртаемся да гэтай асобы?”

Экспазіцыю мы зладзілі ў нашым Музеі кнігі, дзе паспрабавалі паказаць, што Скарына прысутнічае ў нашым жыцці паўсюдна. Напрыклад, у першай вітрыне расказвалася пра нараджэнне дзіцяці і яго жыццё дома — з магніцікамі на лядоўні, з талеркамі, кубачкамі, пакункамі кавы і гарбаты з выявай Скарыны. Гэта ўсё насамрэч у розныя часы знаходзілася ва ўжытку. Яно не было падрыхтавана адмыслова да выстаўкі. Гэта ўсё прысутнічае ў нашай масавай культуры.

Яшчэ ў адной вітрыне мы расказалі пра школьныя гады маладога беларуса. У супрацоўніцтве з гімназіямі імя Скарыны ў Мінску і Полацку — атрымалі ад іх цэлы шэраг матэрыялаў, у прыватнасці школьную форму з іх фірмовымі нашэйкамі “ФС”, — апранулі ў адмысловую форму манекены, павесілі на іх

заплечнікі са скарынаўскімі значкамі (іх выходзіла безліч у розныя часы!). З мінскай “скарынаўскай” гімназіі атрымалі і тэкст навучэнскай клятвы, якой тамтэйшыя гімназісты штогод прысягаюць 1 верасня. Прысутнічала ў той экспазіцыі і студэнцкая скарынаўская тэма (рэалізавана ў супрацоўніцтве з Гомельскім дзяржаўным універсітэтам імя Францыска Скарыны). Дзяўчына-манекен там была са скарынаўскімі завушніцамі і ў адпаведнай маечцы, а хлопец — у цішотцы з надпісам: “Францішак Скарына — канкрэтны мажор!” Мы не абышлі ўвагай нават кулінарнай “скарынаўскай” тэмы. Дамовіліся з мінскай кавярняй “У Францыска” і паказалі меню ў стылі нашага першадрукара, а таксама вельмі арыгінальны посуд. Такім чынам, праз такую вось драбязу мы паказалі, наколькі тэма Францыска Скарыны інтэгравана ў наша сённяшняе жыццё. Выстаўка атрымалася вельмі арыгінальнай і цікавай, а цяпер мы думаем пра тое, каб зрабіць яе вандроўнай, бо ўжо маем некалькі прапаноў прывезці яе ў іншыя гарады.

Урэшце дадам, што ў названым выданні “Асветнік з Полацка” асобны раздзел быў якраз прысвечаны гэтым самым “артэфактам”. У ім можна пабачыць ордэн і медаль Скарыны, памятныя і юбілейныя манеты, маркі і паштоўкі... Аднак паўнацэнны ўлік, апісанне, сістэматызацыя і выпуск каталога таксама пакуль чакаюць свайго часу».

А. К.: «І напрыканцы нашай размовы давайце закранём такое “тэхналагічнае”, надзвычай надзённае пытанне... Калі б сёлетнім вераснем Дню беларускага пісьменства папярэднічаў у агульнаадукацыйнай школе ўрок Францыска Скарыны, то вам асабіста якой бачыцца гэтая школьная гадзіна?»

А. С.: «Калі коратка, то мне падаецца, што такі ўрок павінен мець некалькі ключавых арыенціраў. Першы — асветніцкі: ён павінен уключаць аповед пра багатую гісторыю і культуру Беларусі, пра шматвекавую традыцыю развіцця нашага народа і, натуральна, пра такога выбітнага прадстаўніка гэтага народа, як Францыск Скарына. Другі арыенцір — патрыятычны: з аднаго боку, ён павінен паказаць маладым беларусам, што нам ёсць чым ганарыцца, што мы маем выключныя дасягненні і выбітных прадстаўнікоў айчынай культуры, а з іншага боку, тут трэба паказаць, наколькі важнымі былі патрыятычныя пачуцці і ідэя служэння свайму народу ў дзейнасці самога Скарыны. Трэці арыенцір — адукацыйны: на прыкладзе Скарыны цудоўна бачна, што адукацыя і асвета — гэта магчымасць знайсці сваё месца ў свеце і свой шлях для самарэалізацыі. Чацвёрты арыенцір — “прафарыентацыйны”: Скарына, як універсальная, шматгранная, багатая асоба, здолеў праявіць сябе як першадрукар, выдавец, пісьменнік, перакладчык, тэолаг, філосаф, лекар, батанік, дыпламат, сакратар, прадпрымальнік... І ва ўсім ён быў таленавітым! Апошні пасыл, каторы, як мне прадаецца, можа даць такі ўрок, — нягледзячы ні на якія перашкоды, на неспрыяльныя ўмовы, на непадрахтаннасць грамадства ці тэхнічны ўзровень развіцця, чалавек можа

дасягнуць сваёй мэты, пераадолець непераадольнае, зрабіць раней
недасяжнае, змяніць усё грамадства да лепшага, калі мае перад сабою
вялікую задачу, верыць у свае сілы і не апускаючы рук перад перашкодамі
метадычна і паступова робіць сваю справу. Вера ў сябе і жаданне зрабіць
дабро людзям — вось які ўрок нам можа даць сёння Францыск Скарына».